

KULTURA

FENOMENI Što znači projekt »Mi pričamo priču« poznata nakladnika i kompjutorske kompanije

Banaliziranje klasike u video igri

Lada ŽIGO

Zašto bih čitao knjigu, kada sam gledao film? - govore djeca po školama, uvučena u ekranske priče u kojima slike gutaju slova. Lako je iz književne priče prijeći u filmsku, ali iz filmske u književnu teško - djeci se čini da se vraćaju u ono što je već »odrađeno«, da skaču s konja na magarca, da iz brzoga ulaze u sporo.

Slikovni medij sve više zarađuje na tiskanome, Gutenberg se baca u ropotarnicu. Kada je gomila pisaca protestirala protiv književnosti na internetu, tj. projekta Google, na kojem će zarađivati elektronički bosovi, a ne pisci, nisu ni znali da će stvar krenuti još dalje - da se književnost neće samo tekstualno preseliti na ekran, nego da će i oživjeti i u video igrama u kojima se lik prati mišem.

Andersen, Dickens, Zola

Kakva igra mačke i miša! Proširi li se taj najnoviji trend, da se udružuju pisci i dizajneri kompjuterskih igara, dobit ćemo podjetinjelu književnost, s geslom »Urađi sam!« i opus klasičnih »budala« koje su uzalud »rastezali« priče, a sada im ekspres kompozitori sklappaju harmonike.

Nevjerojatno, ali istinito - ugledni pisci, poput Tobyja Litta (kojega je časopis *Granta* proglasio jednim od najperspektivnijih britanskih pisaca), Naomi Alderman (dobitnice nagrade »Orange«), Mohsina Hamida (koji je ušao u najuži izbor za »Bookera«) i drugi prihvatili su projekt »Mi pričamo priču«, na kojem surađuje ugledni izdavač Penguin i kompanija za kompjuterske igre SixtoStart, a koji će preraditi šest klasičnih knjiga (Andersenove »Bajke«, »Teška vremena« Charlesa Dickensa, »Therese Raquin« Emilea Zole...) i pretvoriti ih u svojevrsne video igre.

Prva priča već se »događa« - »21 stuba« (prerađeni triler Johna Buchana »39 stuba«) rasprostrla se po karti Londona, na kojoj pratimo kretanje glavnoga junaka, svjedoka ubojstva, klicajući mišem i iščekujući kamere ga odvesti podzemna željeznica.

Odgonetavamo zagonetku u priči koja se pretvorila u

grafičku mapu. Obavještavaju nas - poslije šest video priča čitatelj mora pronaći ključ za sedmu priču koja se skrila u internetu. Priče se više ne pišu, one kao da su virtualno autohtone, pa ih moramo pronaći kao što »Super Mario« u jednoj video igri traži princezu.

Pobjednik dobiva 1300 knjiga

Projektanti nam serviraju bajke da bi od nas napravili djecu. Pobjednik će dobiti 1300 knjiga u izdanju Penguin, koje će zajedno biti »dugačke« 13 metara. Hoće li hipnotizirani igrač uopće poželjeti čitati knjige, hoće li se uzbuniti što i one nisu prenesene u video oblik, pa da ne mora vući te staromodne »kutije slova« u svoj stan?

Ma, da neki tehnokrati izmišljaju svoje priče, još bismo se i mogli veselo poigrati! Ali da pisci izdaju pisce, banaliziraju književnu klasičku i odvikavaju mladež od čitanja (ta, koje će dijete poslije Andersenovih video priča uzeti njegovu knjigu u ruke!) isto je kao i da nogometni treneri tjeraju igrače da ne idu na stadion, nego da igraju na play stationu.

Prodana pisana riječ

Dinamo i Hajduk igrat će i dalje na pravom terenu, no pisci, na žalost, igraju na tuđemu. Prodali su pisanu riječ kompjuterskim mešetarima, umjesto da brane svoje šampione.

Hoćemo li uskoro pratiti Tolstojev »Rat i mir« na karti Petrograda, odgonetajući gdje se nalazi mondani salon gospođe Šerer? Pobjednik će dobiti zbirku parfema iz kakve mondene parfumerije. Multimedijalno, multiserijalno, multiserijalno doba zakopava velike misli i ideje, dok ih neki entuzijast nanovo ne otkopa.

Zašto se inovativni junaci našega doba junače u sjena velikih imena? Neka izmisle svoje video igre, svoje priče i poštuju autorska prava mrtvih velikana! Ili hoće iskorijeniti pisanu riječ do te mjere da poželimo film »Fahrenheit 9/11«, u kojem će se spaljivati »nepoćudna« klasična djela? Neka se skрати proces - neka se objavi Prijedlog za ukidanje pisane riječi! Prijelazno razdoblje samo nervira »zaostale« ljubitelje literature.

IZDAVAŠTVO Disput objavio »Rječnik uvriježenih mnijenja« Gustavea Flauberta

Enciklopedija ljudskih budalaština

Flaubert je u rječničkim natuknicama ponudio sabranu »mudrost« lakonskih, salonskih i općeprihvaćenih brbljarija

Barbara MATEJČIĆ

Kada Flaubert u svom »Rječniku uvriježenih mnijenja« kaže za Francusku akademiju, a isto bi se moglo primijeniti i na Hrvatsku, da ju treba ocrnjivati, ali nastojati joj postati članom ako je moguće, ili da se za slavne osobe treba živo zanimati za najsitnije pojedinosti iz njihova privatnog života zato da bi ih se moglo ocrnjivati, čini se kao da se malo toga promijenilo od njegova do našega vremena.

No, da krenemo redom. Gustave Flaubert je pred kraj života radio na svome posljednjem romanu »Bouvard i Pécuchet« koji nije stigao dovršiti i ostavio je za sobom gomilu građe. Kao svojevrsni dodatak tom romanu trebao je biti objavljen »Rječnik uvriježenih mnijenja«, a iz Flaubertovih pisama saznajemo koja bi mu trebala biti koncepcija: »Tu će se dakle naći sve ono što treba govoriti u društvu kako bi vas se smatralo pristojnim i ljubaznim«.

Flaubert je dakle odlučio (francuskom) društvu na jednome mjestu ponuditi sabranu »mudrost« lakonskih, salonskih i općeprihvaćenih brbljarija. Rječnik se od 1913. počeo tiskati u zasebnoj knjizi, a sada je u izdanju Disputa prvi put preveden na hrvatski jezik.

Prijevod Stanka Andrića

Preveo ga je s francuskoga Stanko Andrić, i na tome mu treba čestitati jer je trebalo pronaći izvor brojnih citata, u fustotama dati dodatna objašnjenja, a i razlučiti pravi smisao onoga što je Flaubert svojim lapidarnim stilom htio reći. Jer, Flaubert uglavnom ne kolmentira, on »samo« niže natuknice i ostavlja čitateljima da sami razluče što je htio reći. Flaubertova je podrugljivost u nekim natuknicama sasvim razvidna (»Engleskinje: čuditi se što imaju tako lijepu djecu«), dok se neke mogu činiti sasvim ozbiljnima. Stanko Andrić objašnjava da u pozadini Rječnika stoji temeljna ambivalencija: s jedne strane, Flaubert izričito preporučuje usvajanje svjetonazora i »frazarija« koji su u njemu izloženi, jer je to oportuno i neophodno ako ne želite da vas društvo smatra čudakom; s druge strane, grohotom se smije cijeloj toj mentalnoj prtljazi koja

Rječnik razotkriva moralno licemjerje, ksenofobiju, samozaljubljeni nacionalizam: Francuska prijestolnica

O Talijanima: »Sve glazbenici. Sve izdajnici«: Rim

čovjeku omogućava građansku integraciju. Da se ta osjetljiva ambivalencija ne bi narušila, Flaubert je u Rječniku autorski krajnje suzdržan.

Ipak, nema sumnje, kaže Andrić, da je dimenzija implicitne poruge i ironije

prisutna svuda i ako se čitatelju pričinu da je nema, znači da se dao namamiti u Flaubertovu klopku.

Flaubert je još u djetinjstvu počeo bilježiti gluparije kojima su mu sasvim ozbiljnim tonom punili

RJEČNIK BURŽUJSKIH KLIŠEJA

Egoisti, imbecili i cjepidlake

Ambiciozan: U provinciji, svatko o kome se govori.

»Ja nisam ambiciozan!« hoće reći »egoist ili nesposoban«.

Arhitekti: Sami imbecili. Uvijek zaborave stubište u kući.

Feniks: Lijepo ime za tvrtku osiguranja protiv požara.

Gramatičari: Mahom cjepidlake.

Ideolozi: To su svi novinari.

Idioti: Svi koji ne misle kao vi.

Iluzije: Hiniti da smo ih imali mnogo; žaliti se da smo ih pogubili.

Italija: Uzrokuje znatna razočaranja, nije tako lijepa kao što se priča.

Neologizmi: Propast francuskog jezika!

Pravopis: Nije nužan ako se ima stila.

Vjerovati u nj kao u matematiku.

Tuđinac: Oduševljenje za sve što dolazi iz tuđine: dokaz široka i slobodoumna duha.

Ocrnjivanje svega što nije francusko: dokaz domoljublja.

Flaubert ismijava mentalnu prtljagu građanstva

uši tako da je Rječnik zapravo zbirka citata i Andrić kaže da se dobro uklapa u cjelinu Flaubertova opusa, koji uz ostalo obilježava upravo fascinacija glupošću, ograničenošću, ljudskom sputanošću svim vrstama socijalnih i duhovnih klišeja.

Opsjednut ljudskom glupošću

S obzirom da je Rječnik ogledalo tadašnjeg, prvenstveno francuskog društva Andrić kaže da on o tome društvu govori otprilike kao i nekakav realistički roman. »Pritom se mogu razlučiti dva sloja u tom presjeku jednog doba koji Rječnik nudi. U jednom su sloju realistički sadržaji svojstveni francuskom društvu Flaubertova doba: na primjer, fascinacija željeznicom ili letenjem balonima, bizarne predrasude o istaknutim osobama onodobne politike i kulture, razmjerno velik prostor posvećen temama koje se tiču vjere i crkve...«, obrazlaže Andrić. U drugom sloju su strukturalna obilježja tog društva koje Rječnik razotkriva: moralno licemjerje, egoizam, ksenofobija, samozaljubljeni nacionalizam, svakojake predrasude koje se tiču znanosti, umjetnosti, odnosa među spolovima...

Ta društvena obilježja nisu evoluirala do danas, ali smo ih naučili prikriti, izgovarati ispod glasa, odbacivati u javnosti poučeni političkom korektnošću. Ipak bi se jedan takav rječnik i danas uspio napuniti jednako zabavnim sadržajem, a to bi, prema Andriću, samo značilo da je napredak u općoj političkoj korektnosti za koji vjerujemo da je postignut između Flaubertova i našeg doba u velikoj mjeri prividan.